

PRZYCZYNIĆ SIĘ (134) *vb pf*

się (91), się (43).

inf przyczynić się (58). ◇ *fut 1 sg* przyczynię się (2). ◇ *3 sg* przyczyni się (4). ◇ *1 pl* przyczyni(e)my się (1). ◇ *3 pl* przyczynią się (3). ◇ *praet 1 sg m* -em się przyczynił (1). ◇ *3 sg m* przyczynił się (3). *f* przyczyniła się (5). *n* przyczyniło się (2). ◇ **[1 pl m pers** my się przyczynili.] ◇ *3 pl m pers* przyczynili się (2). *subst* przyczyniły się (3). ◇ *imp 2 sg* przyczyn się (20). ◇ *3 sg* niechaj się przyczyni (1). ◇ *2 pl* przyczynicie się (6). ◇ *3 pl* niechaj się przyczynią (1). ◇ *con 1 sg m* bych się przyczynił (1). ◇ *2 sg f* by się przyczyniła (1). ◇ *3 sg m* by się przyczynił (3). *f* by się przyczyniła (7). *n* by się przyczyniło (1). ◇ *2 pl m pers* byście się przyczynili (1). ◇ *3 pl m pers* by się przyczynili (8).

Sł stp notuje, Cn s.v. uczynek, Linde XVII w. s.v. przyczynić.

1. Zwiększyć się, przymnożyć się [w tym: bezpodmiotowo: przyczyniło się czego (3)] (4) :

a. O ilości (2) : Włzakoż nie przeto podaię do niey [biblioteki] ty Księgi/ aby fię ich więtfzy poczet á liczbá w Bibliotece W.K.M. przyczyniła/ [...] Ale aby [...] była przeczytána *BibRadz* *2v; Więc y fpraw fię przyczyniło zá Vnią. *SarnStat* 143.

b. O zjawiskach niemierzalnych [komu] (2) : *SkarJedn* 367; [Day mądremu powód/ á przyczyni mu fię mądrości [addetur ei sapientia]: náuczay fprawiedliwego/ á pokwapi fię wziąć. *WujBib Prov* 9/9].

przyczynić się z czego (1): Mieli [czterej młodzieńcy] y wyfoká wiárę/ iż przyrodzoney vrody/ Bogá y zakonu iego fluchaiąc/ poftem trácić nie mieli/ ktorey fię y Iudycie wdowie z poftu przyczyniło/ iż pólzcząc pięknieyfzą zoftawála. *SkarKaz* 121b.

2. Poprosić o coś dla kogoś, wstawić się za kimś; *intercedere* *PolAnt*, *Mącz*, *Cn*; *interpellare*, *interpolare*, *orare*, *supplicare* *Mącz* [w tym: za kim, za czym (79)] (96) : *BierRaj* 17 [2 r.]; vcż że fię téz ij ty w ten dzień tak wefoly/ tzcitz ijmię Marié k iéy fwieté milofci/ wolaiątz iijzby fię za tobą przyczyniła *OpecŻyw* 186; Pan fwieczki niewie/ [...] czego mi potrzeba/ aż mię pierwei przed nim opowiedzą/ przyftęp vczynią abo fię téz za mną przyczynią. *SeklWyzn* e4v; *Diar* 37; *KrowObr* 164; *BielKron* 458v; Autoritatem interponere, Władzić álbo wftawić fię zá kim/ prziczinić fię. *Mącz* 311a, 44b, 172d, 269d, 311b; y o przyczynę ich [św. męczenników] proři [kapłan]/ aby oni w niebie zá námi przyczynić się raczyli *KuczbKat* 190; ále [...] Pan Bog sílá rzeczy nam nie da/ áni prořby náłzey wyflucha/ iefliże fię zá námi kto nie przyczyni. *WujJud* 55v; *BudBib* I 149c marg; *SkarŻyw* 393; *ActReg* 6; Ale y wy wfzyřcy Swięci Boży/ ráććcie fię zá mną przyczynić/ y mnie do ťiebie (przyczyną wálzą) przyćiągnąć. *LatHar* 43; O Swięty Stániłławie/ [...] przyczyn fię zá Kořćiołem Bożym/ zá kroleřtwem y Krolem Polřkim/ á ořobliwie zá miáľtem Krákwřkim *LatHar* 420; Wyfluchay mię á przyczyn fię zá mną/ o náłákwřza Pánno Márya/ rodźicielko BOża *LatHar* 490, 8, 175, 408, 434, 459 (12); vżywayże przyczynćow/ vżyway pomocy kořćiołá/ ktory fię zá tobą przyczynić móże *WujNT* 212, 398; *SiebRozmyřl* K4.

przyczynić się do kogo, do czego (46): *PatKaz* I 14v; Ayaľbaľcha y ynfze Baľľche poľdrowy poľzel od nasz a bandzye ych ťzandal ymyenym náľzym, aby ťzyą przyczynyly do Ceľarza o rychłá y dobrą wrzeczyach náľzych odprawa *LibLeg* 7/9v; *SeklKat* X; *KrowObr* 161v; *BibRadz Gen* 23/8; Obiecał fię podćáľzy przyczynić do Krolá ále fklámał/ rad iż ľam wyľzedł niedbał o drugie. *BielKron* 16v, 115, 212v; *RejAp* 4v; Krolowie wzywaia ťwiętych aby fię zá nimi przyczynili do Bogá. *SkarŻyw* 92 marg,

92; *NiemObr* 130; *ActReg* 58, 76; Mátko Páná nálezego Iezufá Chryšťufá/ rácz fię zá mną przyczynić do tego/ ktoregoś kościołem być záflůżyłá. *LatHar* 41, 41, 107, 228, 348, 432, 439; O ráczyłz fię do iego [Pana] naświétfzý miłości przyczynić zá mną/ áby we mnie raczył zápocząć dobré počátky dobrého życia mégo *SiebRozmysł* G2v, G3v [2 r.], G4, G4v, Hv, Iv (24); kto fię zá námi do Bogá przyczyni/ iefli ták zgrzełzym? *SkarKaz* 382b.

przyczynić się u kogo (1): Ale Ządolčz [imię postaci alegorycznej] pocźnie prośičz Swewolé łtarofy/ ij Swiebodi marłzáłka/ aby fię zá niym [młodzieńcem] v pana przyczynili/ iżby w tey rzeczy łaskawie fię ráczýł miecz. *ForCnR* D2.

przyczynić się ku komu (3): a aniol twóy ij apołtolowie/ za tobą fię przyczynią pilniéy ku panu Iezufowi/ aby dułfa twoia byla vzdrowiona od zlego ducha. *OpecŻyw* 55v; *ForCnR* B3v; *DiarDop* 110.

przyczynić się o co (8): *ForCnR* B3v; *LibLeg* 7/9v; Pro huius innocentis salute supplicent, Niechay fię pilnie prziczinią o wolne pułzczenie niewinnego tego *Mqcz* 305d, 162a; *BielSat* G3; *ActReg* 69; WSzyścy fwięci Boży ráczcie fię przyczynić o náłze y świátá włyłtkiego zbáwienie. *LatHar* 41, 421.

Ze zdaniem dopełnieniowym [aby, żeby] (23): *ForCnR* D2; prołze [...] Iefu Chriřta [...] aby fię raczył prziczinić zamną grzełznym do Boga oyca niebiełkiego/ aby mię nieracił łádzić według wielkołcy grzechow moich *SeklKat* X; *Diar* 32; *DiarDop* 110; Ferdynánd ma fię przyczynić do Cefárzá zá nimi [Ulrykiem i Lantgrawem]/ áby ich przewinienie odpuścił. *BielKron* 212v; Przyczynicie fię wy/ żeby žal [Pan] odwrocił *GrabowSet* G2; *LatHar* 228, 421; O ráczyłz fię do iego [Jezusa] naświétfzý miłości przyczynić zá mną/ áby mi téz raczył dáć nową poćiechę *SiebRozmysł* G4, G2v, G3v [2 r.], I2, I4, I4v (15); [AktaSejmikPozn 1600/224].

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia „za kim” w zdaniu nadrzędnym [aby, by] (10): *OpecŻyw* 55v; O Święty Sebeřtyanie/ [...] przyczýn fię zá námi do Páná Iezufá Chryšťufá/ ábyłmy nagłey śmierci/ y morowego powietrza [...] byli vchowáni. *LatHar* 439, 41; Przyczýn fię zá mną grzełzną/ do łyná łwoiego/ Bym byłá vczeltniczką/ świétych záług iego. *SiebRozmysł* Iv, G4v, Hv, I2v, I3v, Lv, L4v.

W połączeniach szeregowych (3): gdy vřrzy [człowiek miłosierny] kogo vćilńionego w łádzie álbo w vporze iákim/ iż go rátuie/ iż mu pomoże/ iż fię zá nim przyczyni/ á zwálzczá takiego ktory łam łobie pomoc nie może. *RejZwierz* 140v; Rátuyże nędzne/ dopomoż łtruchłáły^m/ poćiełz łmutkiem łtrwożone: modł fię zá połpołłtwem: przyczýn fię zá duchowieńłtwem: proś zá zakonnym zgromádeniem: czýn modłitwę zá nabożną płcią niewieścią. *LatHar* 486, 329.

Szereg: »prosić i przyczynić się» (2): A przythym rořkazał [Mardocheusz] áby łzłá [Ester] do Krolá á prořłá go/ y przyczyniłá fię [ad precandum eum, et ad quaerendum] zá ludem łwoim. *BibRadz Esth* 4/8; *BudBib Esth* 4/8. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

3. Wspomóc (2): Owa fię łowiec przygodził/ A ná gołębicę godził: Y czyścieby iętá byłá/ Bowiem śidlá nie baczyłá. Aż fię mrowká przyczyniłá/ Lowcá w nogę vkáśiłá *BierEz* L.

a. Finansowo [do czego] (1): y ci [tj. kupcy i rzemieślnicy] bez pożytkow łwych w Rzeczýp(ospolitej) náłzey nie łá [...] / z ktorych pożytkow/ łłufłnieby fię téz káždy do wypráwy tey przyczynić miał/

bo tak *fruitur beneficio patriae*/ że w pokoiu záżywa pożytkow swoich/ iáko ow co z gruntu pożytki bierze. *GrabPospR* L4.

4. *Wpłynąć na coś, stać się przyczyną czegoś, spowodować coś; intercedere* *Mqcz* (8) : *Mqcz* 44b; *Pátrzayże tu pilno/ iż nas tu Pan wżytki [...] Ípolnemi sługámi śwymi zowie. A iż fie tu nie ozwał żadny/ ktorzyby fie był miał namniey przyczynić álbo w czym rátować onego vpadku towarzyszá śwego. RejPos* [249].

przyczynić się do czego (2): Przyczynił się do te^{go} błędu Dámáfzus Biskup Rzymfki *NiemObr* 134. *Cf Ze zdaniem dopełnieniowym.*

przyczynić się k czemu (2): Więc też iuż y opilśtwo y obzárłtwo w tym zámnożyć fie musi. Więc y ony łkoki co od nich bolą boki theż fie ktemu przyczynią. *RejZwierc* 158. *Cf Ze zdaniem dopełnieniowym.*

przyczynić się na kogo [na się] (1): A gdy swoię łzkodę widział/ Lás łamże ná fie nárzekał: Samem fie ná fie przyczynił *BierEz* Rv.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: do tego (1), k temu (1); że, iż (2), aby (1)] (3): Dopusć fie tey Pániey gniewać A rzkomo niechćiey o nie dbać: A iac fie przyczynię k temu/ Zeć łamá przydzie do domu. *BierEz* C4; Rzymfka Rzeczpospolita iż była tak wielka/ niemniey fie do tego białgłowy przyczyniły/ niż męłczyźni. *GórnDworz* Zv; Przyczyn się ábyłmy po rozłtaniu z tym światem/ z tobą y ze wżytкими Świętymi byli/ y P. Bogá nieprzełtáynie chwálili. *LatHar* 417.

5. *Przygotować się* (1) : Kazał [*Ezop*] się sługam przyczynić/ By mogli kotá włápic. *BierEz* G2v; [Witaicie mili kxiędzowie/ [...] Toć zaiłte gołcie do nás/ Niebywali dáwno v nás. Co dum má byście przyiéli/ Boć my się nie przyczynili *SeklStudent* b4].

6. *Postarać się, dołożyć starań, włączyć się do działań zmierzających ku czemuś; festinare* *PolAnt*; *animum adicere* *Modrz* (18) :

przyczynić się do czego (6): *BibRadz* 2.Par 24/5; *BielKron* 93v; IEdnoby też trzebá kiedy czemu čás przypádnie [...] nadobnie fie y z żonką y s czeładką do wżytkiego przyczynić. *RejZwierc* 110; áż musieli się niektorzy Cefárzowie do tego przyczynić/ y tę wieżę z różney máterey v bodowaną [tj. niezgodne z sobą uchwały synodów] zálklepic *NiemObr* 141. *Cf Ze zdaniem dopełnieniowym.*

przyczynić się k(u) czemu (9): *BierEz* g2; Ze on wielką pilnołtz czini o tym: Aby iego poddani w pokoiu byli: By fie iedno łami k temu prziczinili. *KlerPow* 4; *SarnUzn* A2v; Iełt tedy śilá ná świecie tych pánów/ ktorzy s łiebie wiele pożytku dáć by mogli/ by fie ku temu dobry gołpodarz przyczynił. *GórnDworz* Kk2v; *RejZwierc* B3, 187v, 248; *ArtKanc* K13. *Cf Ze zdaniem dopełnieniowym.*

przyczynić się w co (1): A takby was nie pożył nieprzyiáciel wielki/ Gdyby fie w to przyczynił Przełožony włzelki *BielRozm* 9.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikami: do tego (2), k temu (1), o to (1); iż (2), aby, iżeby (2), jakoby ‘aby’ (1)] (5): tedy się przyczyniemy, iż wam opatrzenie będzie dano. *Diar* 32; *BielKron* 210; A pánie Boże day/ o co fie mamy włtáwicznie modlić/ y łami fie do tego s pilnołcią przyczynić/ iżeby iego Krolewfka M. tego gwałtowniká [...] mogł potłumić. *KwiatOpis* B; *RejZwierc* 155; A wždy iefzcze áż do tego czáfu [...] żadni Senatorowie/ nie ziówili się v nás/ ktorzyby się do tego łtátecznie przyczynili/ iákoby winę słufzną zá męžoboyłtwo włtáwili. *ModrzBaz* 79v; [A tako

przyczynicie się pierwej, abyśmy kroła z sobą mieli, a jam gotow ze wszemi inemi przy krolu jechać [na Turki] bez odmowy. *PamJancz* 66].

W przeni (1) : Iáko tá dziwna bálztá Krześcijánłtwa włzego [tj. *Kamieniec*]/ Mogłaby być ták mocna bez kóztu wielkiego. Bo tám nieflýcháną rzecz náturá łpráwiłá/ Gdyby łie ktemu pilność trochę przyczyniłá. By iedno ledá murek ná gorze łpráwiono/ A ná dole poboczne łtrzelby poczyniono. *RejZwierc* 248.

7. *W funkcji biernej: Zostać dodanym, dołączonym* (4) : ták rozumiey/ iż [...] [*msza św.*] należý ofobliwie ná tych trzech rzeczách [...] to iełt ná poświęcániu/ ofiárowániu y vżywániu/ á naprzod y ofobliwie ná poświęcániu/ włzákoż iednák y przyczynić łię mogły ceremonie niektóre/ y pożytecznie łię przyczyniły. *LatHar* 77, 77, 78.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : Commendare, przyczynicz syą *BartBydg* 31b.

Synonimy: 1. przybyć, pomnożyć się, przyrość; 2. poprosić; 3. pomoc, poprzeć, poratować, wesprzeć, wspomoc; 4. sprawić; 5. nagotować się, narządzić się, przygotować się, sprawić się; 6. postarać się.

Formacje współrdzenne cf CZYNIĆ.

ALKa